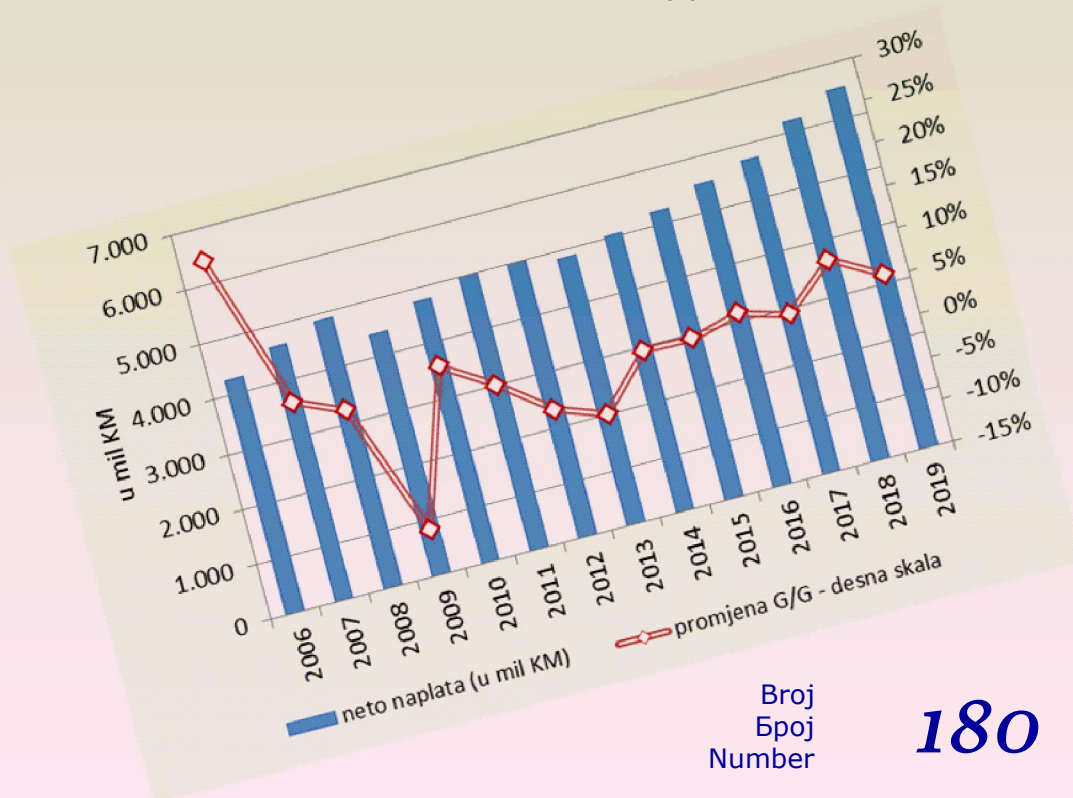

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

POSEBNO IZDANJE – ПОСЕБНО ИЗДАЊЕ – SPECIAL ISSUE

Број
Број
Number

180

juni 2020 – lipanj 2020 – јуни 2020 – June 2020

Revidirane projekcije prihoda od indirektnih poreza 2020-2023

Sažetak

Pandemija virusa korona imaće ogromne posljedice na ekonomsku aktivnost širom svijeta.

Kriza uzrokovana pandemijom virusa je dosta drugačija od prethodnih kriza sa kojima su se ekonomije susretale. Kao u slučaju ratova ili političkih kriza postoji ogromna neizvjesnost u pogledu trajanja i intenziteta šoka uzrokovano pandemijom. Pored toga, ekonomska politika ima dosta drugačiju ulogu u trenutnim uslovima nego u prethodnim krizama. U „normalnim“ krizama se ekonomskim politikama nastoji u što bržem roku stimulisati agregatna tražnja. U sadašnjem slučaju je kriza u mnogome uzrokovana prijeko potrebnim mjerama zaštite. Veliki broj zemalja je proveo mjere kako bi se zaustavilo širenje virusa u vidu zatvaranja granica, zatvaranja škola i vrtića, karantina, izolacije, ograničavanja putovanja, mjera socijalnog distanciranja i dr. Sa druge strane, vlade su takođe započele sa mjerama očuvanja ekonomije, kao što su porezne olakšice, mjere očuvanja radnih mjesta i dr. Krajem aprila su već neke zemlje najavile ili započele opuštanje mjera. Ogromna neizvjesnost u ekonomiji zbog pandemije dovela je do odlaganja investicija u privredi. Sa druge strane došlo je do smanjenja privatne potrošnje zbog mjera zaštite od širenja virusa, te zbog gubitka radnih mjesta ili rasta štednje usljed predostrožnosti zbog povećane mogućnosti takvog ishoda.

Prema projekcijama Evropske komisije iz maja 2020. godine, u Evropskoj uniji se očekuje realni pad BDP-a od 7,4% u 2020. godini, dok se u narednoj godini očekuje rast od 6,1%.

U projekcijama Evropske komisije iz maja 2020. godine (European Commission, European Economic Forecast, Spring 2020) se navodi da je „pandemija gurnula prognozere na nepoznatu teritoriju“. Takođe se navodi da „zbog dosad neviđenog nivoa nesigurnosti, analize scenarija zasnovane na modelima mogu pružiti nešto smjernica prognostičarima“ te da „kombinovanje zaključaka iz analiza zasnovanih na modelima sa specifičnim podacima za pojedine zemlje (npr. o mjerama koje se provode) i stručnim znanjem, nudi fleksibilan pristup za pripremu **projekcija bez presedana**“. Prema projekcijama Evropske komisije, u Evropskoj uniji se očekuje realni pad BDP-a od 7,4% u 2020. godini, dok se u narednoj godini očekuje rast od 6,1%. Najveći realni pad BDP-a u 2020. godini (preko 9%) je projektiran za Grčku, Italiju, Španiju i Hrvatsku. Projekcije se baziraju na sljedećim pretpostavkama: (1) da će najveći uticaj pandemije na ekonomska zbivanja biti ispoljen u drugom kvartalu 2020. godine, (2) da će se mjere zaštite postepeno ukinuti u narednim mjesecima, (3) da će se mjere za ublažavanje efekata virusa na ekonomiju pokazati efikasnim. Napominju da **postoji ogromna neizvjesnost u pogledu ostvarenja njihovih projekcija, te da se projekcije trebaju uzeti kao samo jedan od mogućih scenarija.**

DEP procjenjuje realni pad ekonomije BiH u iznosu od 2,9% za 2020.g. te oporavak u narednom periodu.

Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) procjenjuje realni pad ekonomije BiH u iznosu od 2,9% za 2020.g. dok su za 2021., 2022., i 2023. godinu projektirane stope rasta od 3,1%, 3,3% i 3,5% respektivno. Ključna pretpostavka projekcija DEP-a je „da će kriza imati najveći uticaj u prvom polugodištu 2020. godine, uz nastavak negativnog uticaja do kraja godine, ali u nešto blažem obliku“. Takođe je navedeno da projekcije ne obuhvataju stabilizacijske mjere entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cijelosti, jer u trenutku izrade nije bio poznat konačni opseg mjera.

U aprilu 2020. zaustavljen je trend rasta prihoda od indirektnih poreza zbog djelovanja koronavirusa na ekonomiju BiH.

Prema izvještaju UIO po vrstama prihoda, u mjesecu aprilu bruto naplata prihoda je pala za 155,8 mil KM ili za 23,4%. Zbog smanjenih isplata povrata neto naplata je za 119,5 mil KM ili 22,2% manja nego u aprilu 2019. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil KM u odnosu na naplatu u istom periodu 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici neto naplata indirektnih poreza manja za 55,0 mil KM, odnosno za 2,7%.

OMA procjenjuje pad indirektnih poreza po stopi od 4,3% za 2020. godinu, dok se u narednim godinama očekuje rast prihoda.

*Na osnovu DEP-ovih projekcija makroekonomskih pokazatelja i tekućih trendova naplate, **Odjeljenje za makroekonomsku analizu UIO (OMA) je projektiralo pad indirektnih poreza po stopi od 4,3% za 2020. godinu, dok su za 2021., 2022., i 2023. godinu projektirane stope rasta od 3,8%, 3,7% i 3,9% respektivno.** S obzirom na nepoznanice u trenutku izrade projekcija i korištene pretpostavke da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku (DEP), postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza. Projekcije prihoda od indirektnih poreza za 2020. i naredni trogodišnji period izrađene su u trenutku kada nisu bili dostupni podaci o naplati prihoda po vrstama na JR UIO za maj, mjesec u kojem su ispoljeni značajni efekti krize uzrokovane pandemijom korona virusa. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, na kojima su zasnovane projekcije prihoda, su takođe izrađene u trenutku kada je bio nedostupan dio statističkih podataka za mart, mjesec u kojima je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. S obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, kao i u brojnim nepoznanicama na unutrašnjem planu, te korištene pretpostavke da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku (DEP, projekcije makroekonomskih indikatora), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.***

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) je 1. juna 2020. g. dostavila Odjeljenju za makroekonomsku analizu BiH (OMA) revidirane projekcije makroekonomskih parametara za Bosnu i Hercegovinu (Makroekonomske projekcije 2020-2023, osnovni scenario, maj 2020). Projekcije indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz maja 2020. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (baseline scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, maj 2020

Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. Grafički prikaz projekcija komponenti BDP-a relevantnih za projekcije indirektnih poreza (DEP, maj 2020. godine), i njihovih promjena u odnosu na DEP-ove prethodne projekcije (april 2020. i septembar 2019. godine) prikazan je u nastavku ovog dokumenta (Grafikoni 1-3). U uvodnom tekstu dokumenta „Makroekonomske projekcije 2020-2023“ DEP-a iz maja 2020. se navodi da su iste izrađene u trenutku kada dio statističkih podataka nije bio dostupan za mjesec mart 2020., a u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i potražnje. Ključna pretpostavka projekcija DEP-a je da će kriza imati najveći uticaj u prvom polugodištu 2020. godine, te da će se negativni uticaji nastaviti do kraja godine, ali u nešto blažem obliku. Takođe je navedeno da projekcije ne obuhvataju stabilizacijske mjere entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cijelosti, jer u trenutku izrade nije bio poznat konačni opseg mjera.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, maj 2020

Projektirana stopa rasta BDP-a	zvanični podaci	projekcija				
		2018	2019	2020	2021	2022
Nominalni rast	5,2	3,9	-3,1	4,2	4,9	4,7
Realni rast	3,3	3,2	-2,9	3,1	3,3	3,5

1.1.1. Projekcije za 2020. godinu

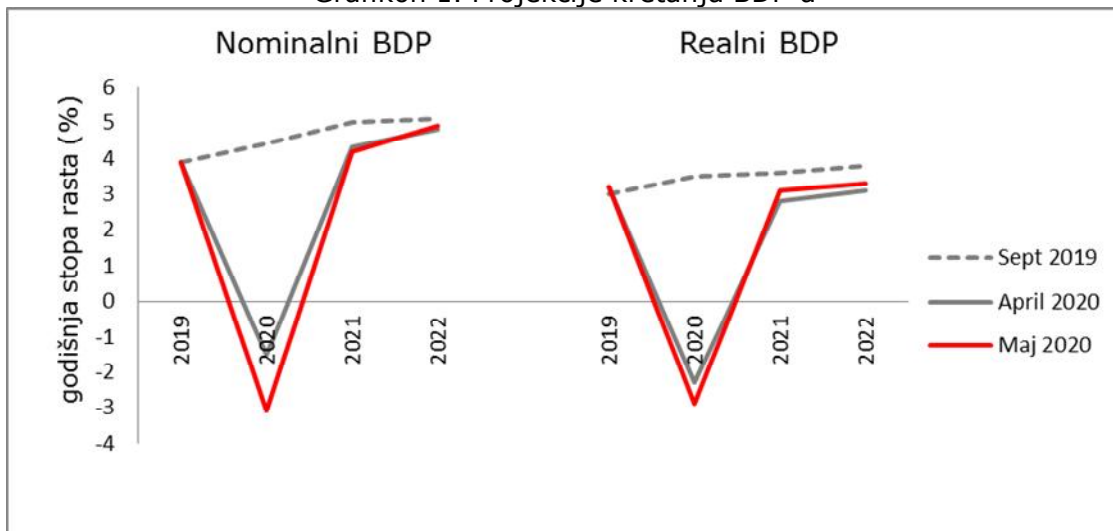
Prema projekcijama DEP-a, u 2019. godini je došlo do usporavanja ekonomskog rasta na 3,9% (Tabela 1. Projekcije rasta BDP-a). Navedeno je da je usporavanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u 2019. godini u velikoj mjeri bilo posljedica usporavanja privredne aktivnosti u međunarodnom ekonomskom okruženju, odnosno slabljenja ekonomskog rasta u pojedinim zemljama EU kao što su Njemačka i Italija. Početak 2020. godine karakteriše dodatno usložnjavanje međunarodnih ekonomskih prilika i pojava virusa korona što će, prema DEP-u, imati veoma negativne implikacije na privredna kretanja u svijetu, regionu i u konačnici u samoj BiH. Takođe naglašavaju da u vrijeme pripreme njihovih projekcija brojne međunarodno referentne institucije (MMF, Svjetska Banka, Evropska komisija) na sedmičnoj bazi vrše revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu. U takvim okolnostima, DEP projektuje nominalni pad BDP-a od 3,1% u 2020. godini, dok bi stopa realnog pada BDP-a trebala iznositi 2,9%.

1.1.2. Projekcije za period 2021-2023

Ključna pretpostavka DEP-ovih projekcija makroekonomskih parametara u BiH u periodu 2021.-2023. godine predstavlja poboljšanje eksternog okruženja **te pretpostavka da će epidemija virusa biti prevaziđena u drugoj polovini 2020. godine.** U DEP-ovom dokumentu je navedeno da Svjetska zdravstvena organizacija još uvijek nije zvanično izdala

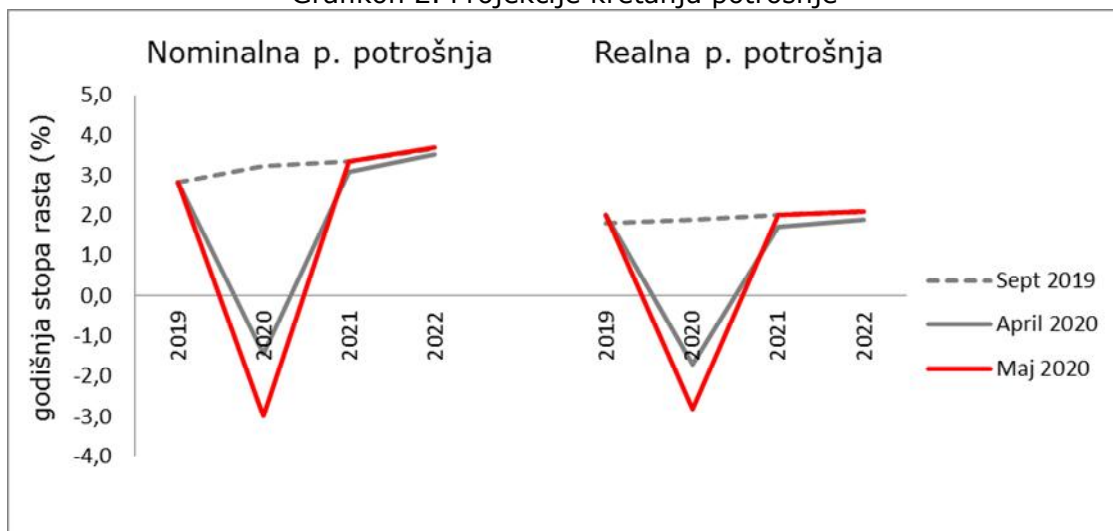
saopštenje o dužini trajanja globalne pandemije Covid-19. DEP-ove srednjoročne projekcije oslanjaju se na MMF-ove prognoze (april 2020) prema kojim se očekuje snažan oporavak svjetske ekonomije sa projektiranom realnom stopom rasta od 5,8%, te na projekcije Evropske komisije (maj 2020) prema kojima se očekuje realni rast BDP-a od 6,1% za područje EU. Kao preduslov realizacije svojih projekcija navode: prevazilaženje novonastalih okolnosti u kratkom roku, poboljšanje međunarodnog ekonomskog okruženja, te implementacija interventnih i strukturnih reformi u zemlji. Pod pretpostavkom ostvarenja navedenih okolnosti u DEP-u projektuju nominalne stope rasta BDP-a od 4,2%, 4,9% i 4,7% za 2021, 2022 i 2023. godinu, respektivno (stope realnog rasta 3,1%, 3,3%, i 3,5%, respektivno).

Grafikon 1. Projekcije kretanja BDP-a

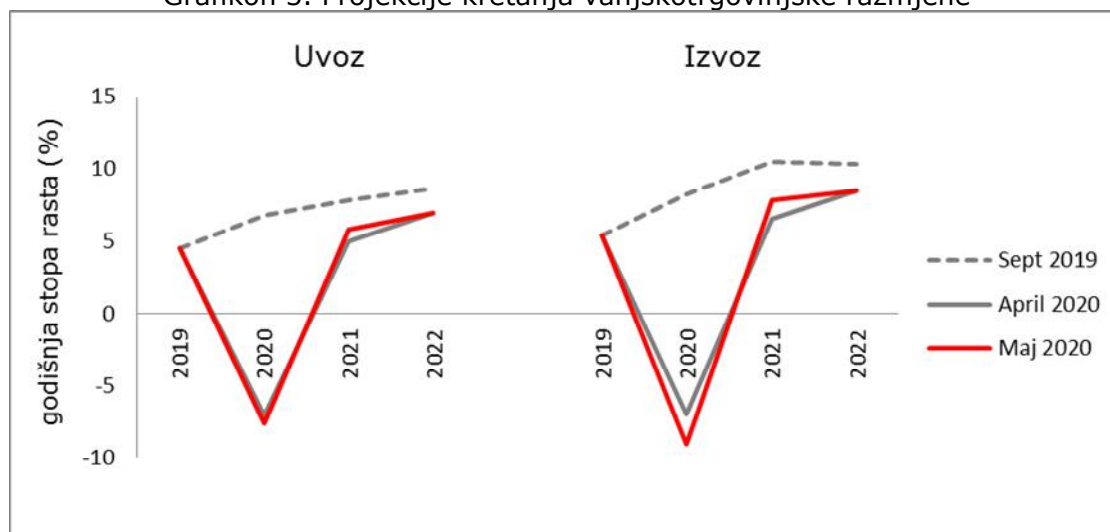
Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2023, maj 2020 i prethodne projekcije; prikaz OMA

Grafikon 2. Projekcije kretanja potrošnje

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2023, maj 2020 i prethodne projekcije; prikaz OMA

Grafikon 3. Projekcije kretanja vanjskotrgovinske razmjene

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2023, maj 2020 i prethodne projekcije; prikaz OMA

U grafikonima 1-3 predstavljene su razlike DEP-ovih projekcija BDP-a, potrošnje i vanskotrgovinske razmjene iz maja 2020. u odnosu na prethodne projekcije (april 2020 i septembar 2019) za period 2019-2022.¹

1.2. Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a regulišu se Zakonom o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17).

Politika akciza regulisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika akciza na duhan u 2020. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom² Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta³, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁴

Zakonom⁵ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opšta pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Fazni proces liberalizacije vanjske trgovine BiH prikazan je na Grafikonu 4.

Grafikon 4. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

¹ Parametri za 2023. g. nisu prikazani pošto 2023. g. nije obuhvaćena u projekcijama iz septembra 2019.

² Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2020. godinu (Službeni glasnik BiH br. 80/19).

³ Treba napomenuti da se u parlamentarnoj proceduri nalaze izmjene Zakona o akcizama, koje je Upravni odbor UIO usvojio u 2018.godini, a koje podrazumijevaju uvođenje trogodišnjeg moratorija na povećanje specifične akcize na cigarete, počevši od 2019. U međuvremenu su usvojene Odluke o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznosa akcize na duhan za pušenje za 2019. i 2020. godinu prema važećem Zakonu. S obzirom da su dostignuti EU standardi u oporezivanju cigareta u 2019.godini navedene izmjene Zakona o akcizama nisu više aktualne, te se očekuju određeni pravni koraci u skladu s time.

⁴ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

⁵ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjivaće se od 1.7.2021. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 21/20), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je član 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba

Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

	CEFTA	EU, SSP			carinsko evidentir.				EFTA		EU, adapt. SSP
2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017

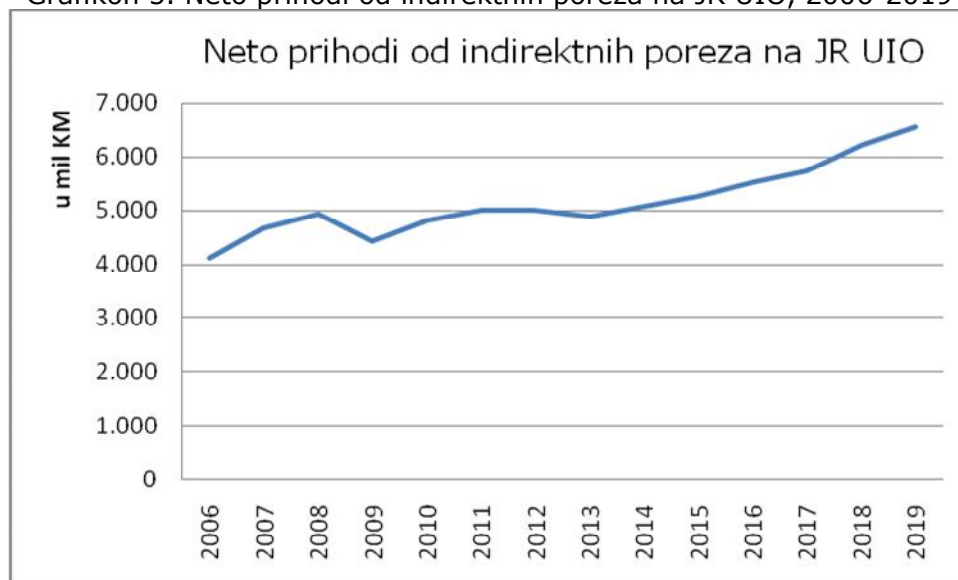
Izvor: Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, mart/april 2018, www.oma.uino.gov.ba.

1.3. Trendovi naplate indirektnih poreza

Prikupljeni prihodi od indirektnih poreza pokazuju dugoročni trend rasta. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno. U svim ostalim godinama zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO (Grafikon 5). U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7% (6,54 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu. Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate indirektnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je varirao proteklih godina (Tabela 2). Nakon pada ovog udjela sa 18,8% u 2008. godini na 17,1% u kriznoj 2009. godini, od 2010. godine se kreće u rasponu između 17,3% (2013) i 18,6% (2011). U 2018. godini je iznosio 18,3%. Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je takođe varirao, a od 2014. godine pokazuje neprekidni trend rasta. U 2018. godini je iznosio 19,4%

Grafikon 5. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2019

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
% BDP	19,5	19,8	18,8	17,1	18,5	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,9	17,7	18,3
% C	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,4

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO i BHAS⁶

1.3.1. Naplata u 2019. godini

Pregled neto naplate indirektnih poreza (Grafikon 5) pokazuje da je u 2019. naplaćen rekordni iznos prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO u iznosu od 6.541,8 mil KM, a stopa rasta je iznosila 5,2%. Pregled kvartalne naplate⁷ pokazuje da je najviši rast prihoda ostvaren u prvom kvartalu, kada je iznosio čak 7,2%. Potrebno je naglasiti da naplata u januaru 2019. godine uključuje i efekte izmjene Zakona o akcizama iz 2018. godine, budući da se povećanje stope putarine primjenjuje od 1.2.2018. godine. Nevedeni efekti su doprinijeli sa 1,4 procentna poena rastu prihoda u prvom kvartalu 2019.g., a sa 0,3 procentna poena ostvarenoj stopi rasta neto naplate na nivou cijele 2019. godine. Osim efekata zakonskih izmjena, stopa rasta u prvom kvartalu rezultat je: rasta potrošnje, stabilizacije i rasta potrošnje derivata, te politike duhanskih kompanija koje su snosile dio dodatnog poreznog opterećenja (rast specifične akcize na cigarete i rezani duhan od 1.1.2019.g.) na teret vlastite dobiti. U drugom kvartalu 2019. godine ostvarena je stopa rasta neto naplate od svega 2,3%. Niska stopa rasta prihoda posljedica je snažnog pada prihoda u junu, prvenstveno PDV-a. Loša naplata PDV-a u junu dijelom je ublažena rastom prihoda od akciza na duhanske prerađevine, kao rezultat daljeg odlaganja prevaljivanja dodatnog poreznog tereta na maloprodajne cijene, te najave korekcije cijena u julu. U trećem kvartalu ponovo je ostvaren snažan rast prihoda od 6,4%, kao rezultat značajnog rasta neto prihoda od PDV-a i akciza na duhan. Na početku četvrtog kvartala zabilježena je stagnacija prihoda zbog slabije naplate skoro svih vrsta indirektnih poreza. Međutim, snažna naplata skoro svih kategorija prihoda u decembru donijela je visoke efekte i rast od 4,8% na nivou kvartala.⁸

1.3.2. Naplata ukupnih prihoda u periodu januar - april 2020.g.

U aprilu 2020. zaustavljen je trend rasta prihoda od indirektnih poreza zbog djelovanja koronavirusa na ekonomiju BiH. Prema izvještaju UIO po vrstama prihoda u mjesecu aprilu bruto naplata prihoda je pala za 155,8 mil KM ili za 23,4%. Neto naplata je za 119,5 mil KM ili 22,2% manja nego u aprilu 2019.

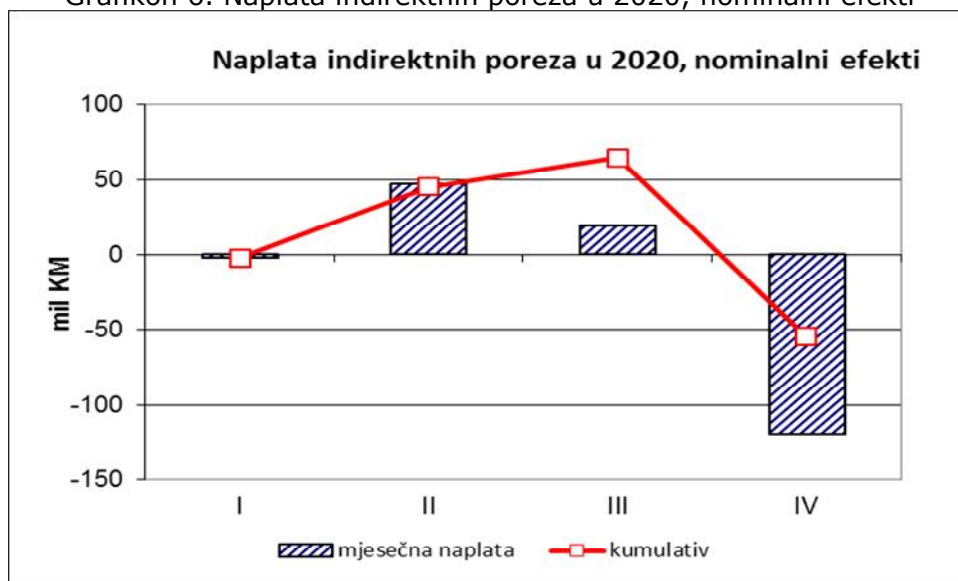
Veliki pad naplate prihoda u aprilu anulirao je ostvareni suficit u naplati iz prvog kvartala 2020. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil KM u odnosu na naplatu u istom periodu 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici neto naplata indirektnih poreza manja za 55,0 mil KM (Grafikon 6, „kumulativ“), odnosno za 2,7% (Grafikon 7).

⁶ BDP prema rashodovnom principu, Agencija za statistiku BiH, Tematski bilten 01, Februar 2020.

⁷ Poređenje određenog kvartala iz 2019. sa odgovarajućim kvartalom iz 2018. godine (*YoY growth*)

⁸ Opširnije o naplati u 2019. godini u Antić, D. „Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2019. godini“, OMA Bilten 176/177, mart/april 2020, www.oma.uino.gov.ba.

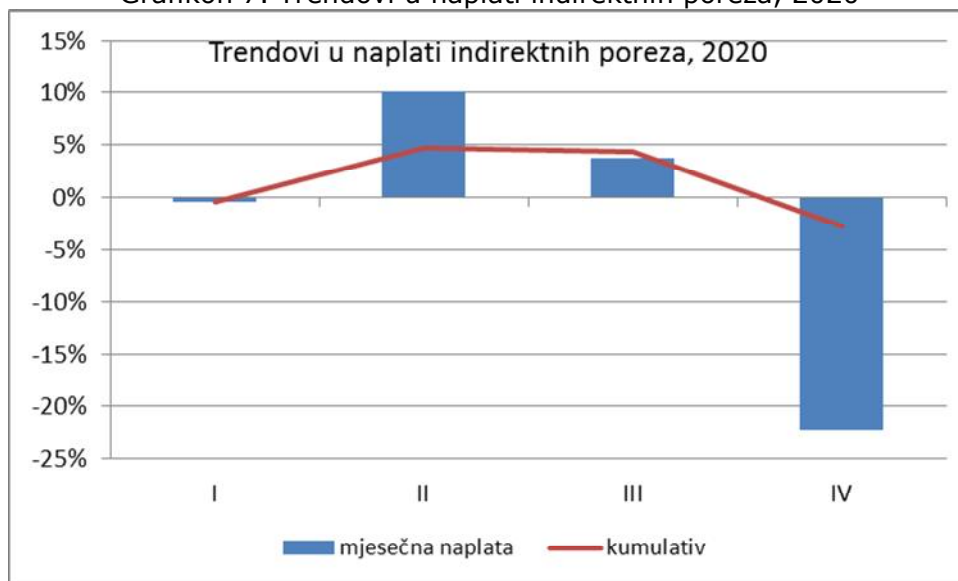
Grafikon 6. Naplata indirektnih poreza u 2020, nominalni efekti

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Grafikon 7. pokazuje nagli rast kumulativne neto naplate u februaru, koji nije bio ugrožen ni slabijim rastom u martu, kada su se ispoljili prvi negativni efekti korona virusa na naplatu prihoda.

Grafikon 7. Trendovi u naplati indirektnih poreza, 2020

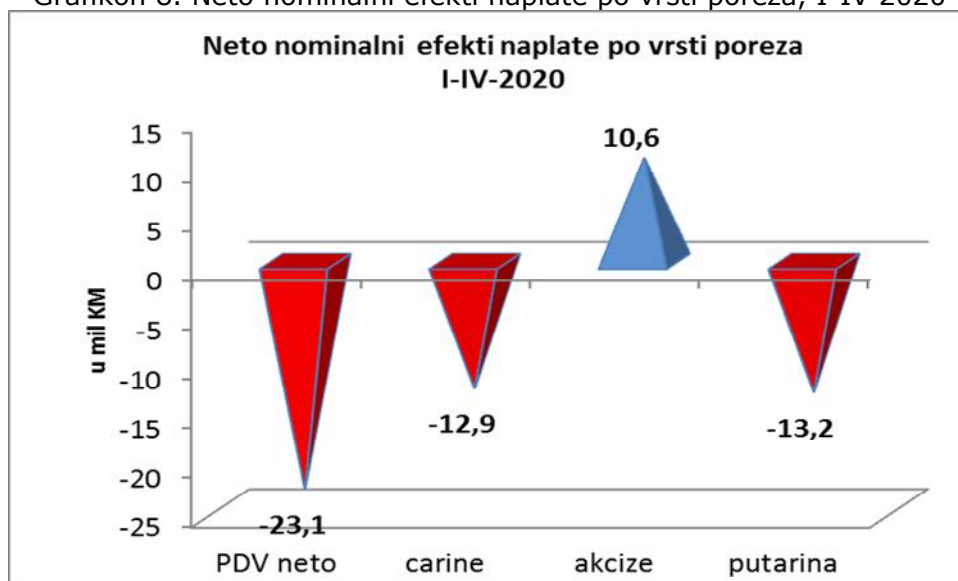

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

1.3.3. Naplata po vrstama prihoda od u periodu januar - april 2020.g.

Veliki pad prihoda u aprilu ostvaren je u najvećoj mjeri u naplati PDV-a (-23,1 mil KM), te putarine (-13,2 mil KM) i carina (-12,9 mil KM), dok je rast jedino zabilježen u naplati prihoda od akciza (+ 10,6 mil KM) - Grafikon 8.

Grafikon 8. Neto nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-IV 2020

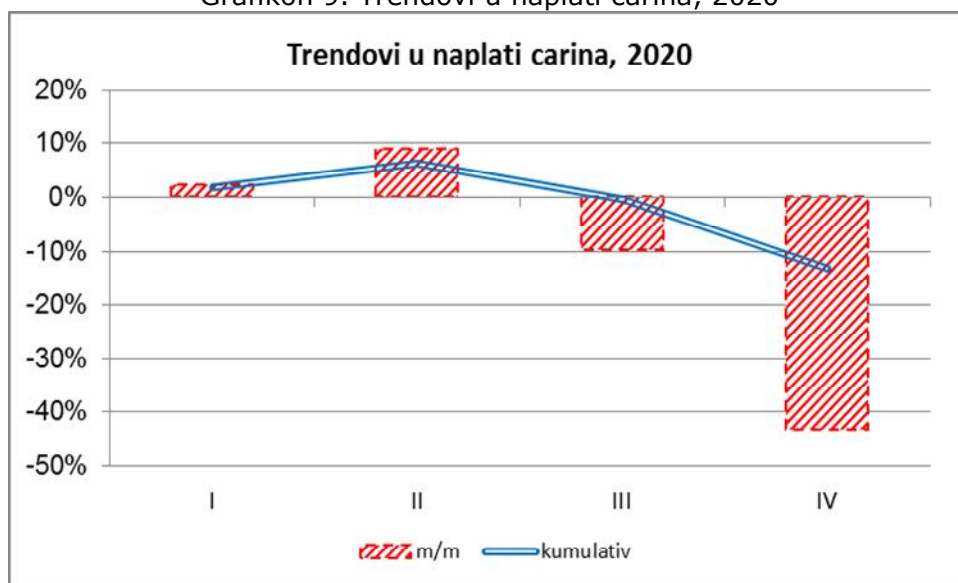

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Carine

Prvi kvartal 2020. je donio naplatu prihoda od carina na nivou prvog kvartala 2019, jer su se u martu ispoljili negativni efekti zatvaranja granica zbog koronavirusa. U aprilu je naplata dramatično pogoršana, a pad prihoda je iznosio čak 43,3% (Grafikon 9).

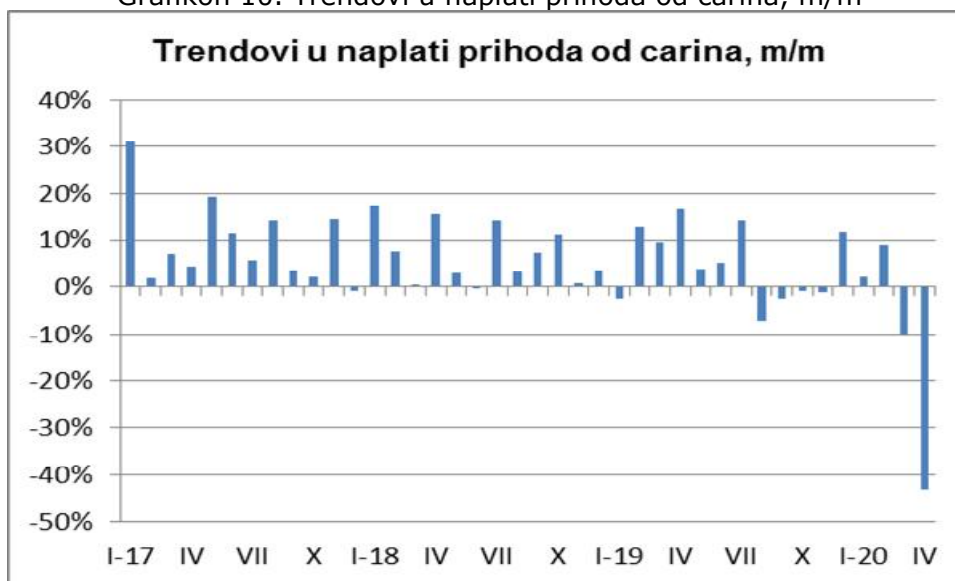
Grafikon 9. Trendovi u naplati carina, 2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Visok pad prihoda u aprilu je kumulativnu naplatu prihoda od carina doveo u negativnu zonu rasta od 13,1%. Pogoršanje u naplati carina posljedica je kumulativnog negativnog efekta pada uvoza iz EU u dijelu roba pod režimom carina, te pada uvoza roba iz Kine i ostalih azijskih zemalja. U cjelini, pozitivni trendovi u naplati prihoda od carina, koji nisu bili narušeni ni posljednjom fazom liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene primjenom adaptacije SSP, sada su u velikoj mjeri pogoršani (Grafikon 10).

Grafikon 10. Trendovi u naplati prihoda od carina, m/m

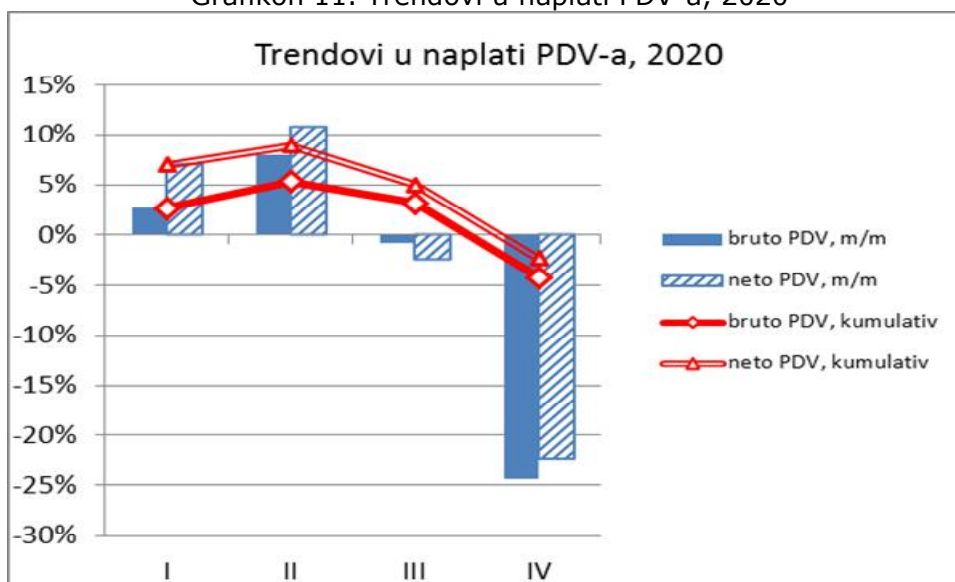

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

PDV

U aprilu je zaustavljen rastući trend u naplati prihoda od PDV-a iz prvog kvartala 2020. Ostvarene su visoke negativne stope rasta i bruto i neto naplate, od -23,3% i -20,7% respektivno. Visoki pad naplate PDV-a u aprilu dovele su kumulativne bruto i neto PDV-a u negativnu zonu rasta od -3,9% i -1,9%, respektivno, u odnosu na isti period 2019 (Grafikon 11).

Grafikon 11. Trendovi u naplati PDV-a, 2020

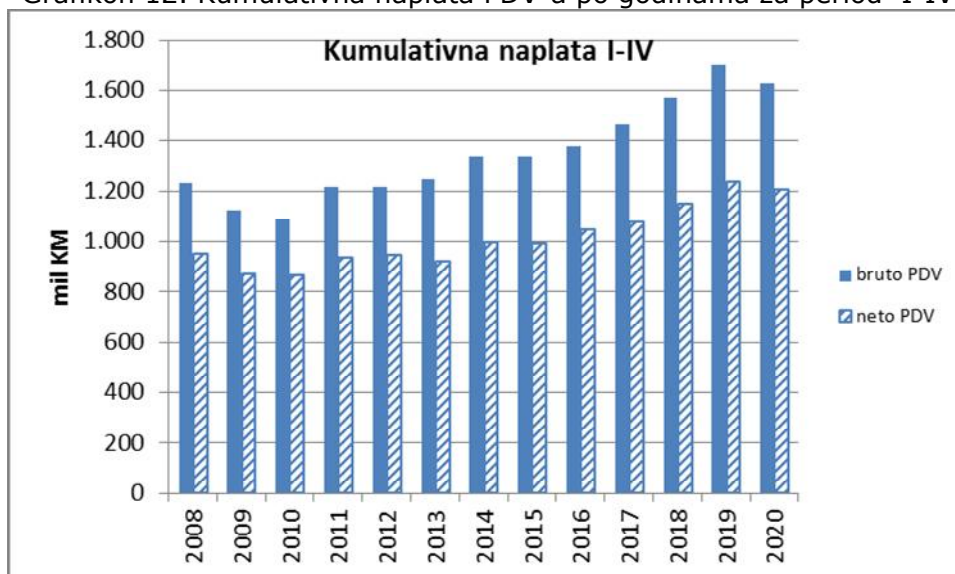

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Poređenje nominalne bruto i neto naplate pokazuje pad i bruto i neto naplate u prva četiri mjeseca 2020. u odnosu na naplatu u prethodnim godinama u istom periodu. Može se zaključiti da je, posmatrajući naplatu PDV-a u prva četiri mjeseca fiskalne godine od uvođenja PDV-a do danas, maksimum ostvaren u 2019. godini. S druge strane, naplaćeni iznos prihoda

u 2020., i pored negativnih efekata koronavirusa, ipak veći od naplate u 2018. godini, koja je uključivala efekte izmjena Zakona o akcizama (Grafikon 12).

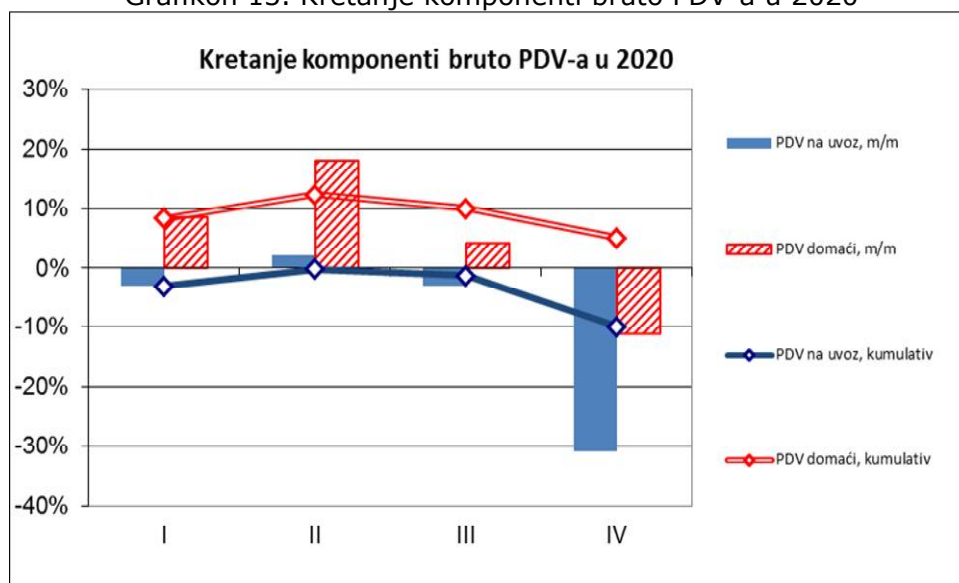
Grafikon 12. Kumulativna naplata PDV-a po godinama za period I-IV

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Analiza kretanja strukture bruto naplate PDV-a u aprilu 2020. pokazuje snažan pad naplate PDV-a na uvoz od 30,7%. Prvi kvartal 2020. odlikovale su oscilirajuće stope rasta PDV-a na uvoz u rasponu od -3% i +3%, što je rezultiralo kumulativnim padom od 1,2% na nivou prvog kvartala. Međutim, visoki pad naplate PDV-a na uvoz u aprilu doveo je do pada kumulativne naplate od 9,9% na nivou četiri mjeseca 2020. (Grafikon 13, „PDV na uvoz-kumulativ“).

Grafikon 13. Kretanje komponenti bruto PDV-a u 2020

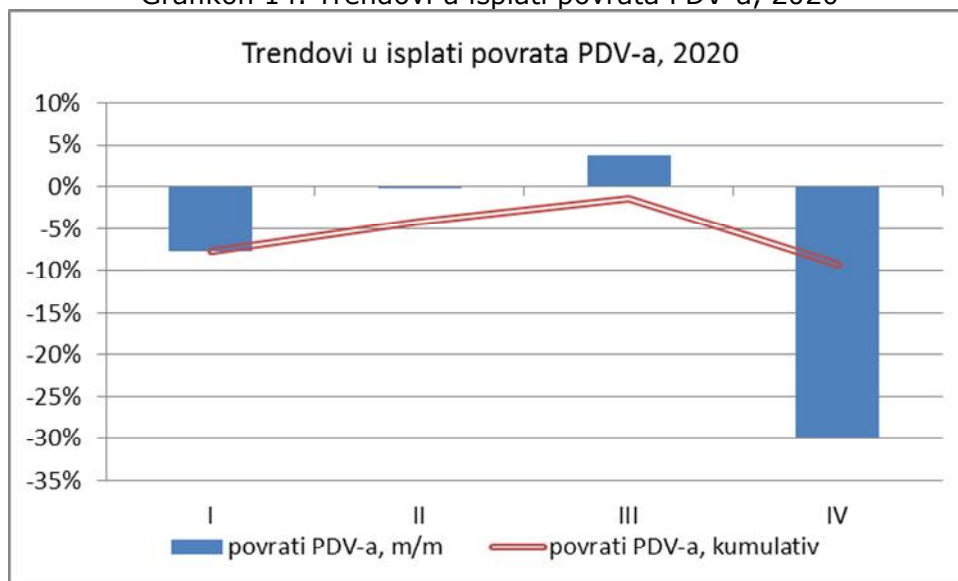
Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

S druge strane, nakon pozitivnog rasta mjesečne naplate domaćeg PDV-a u prvom kvartalu u aprilu je ostvaren pad od 7,8% (Grafikon 13), što je posljedica pada prometa obveznika u martu. Pad naplate domaćeg PDV-a u aprilu je smanjio kumulativnu stopu rasta, ali je ona i

dalje u pozitivnoj zoni rasta, s tim da je na nivou tri mjeseca rast domaćeg PDV-a iznosio 9,9%, a na nivou četiri mjeseca rast je smanjen na 5,9% (Grafikon 13, „PDV domaći-kumulativ“). I pored ispoljavanja negativnih efekata koronavirusa ostvarena stopa rasta je i dalje iznad DEP-ovih projekcija potrošnje, ne samo najnovijih iz maja i aprila, već i prethodnih revizija projekcija koje su objavljene prije pojave koronavirusa.

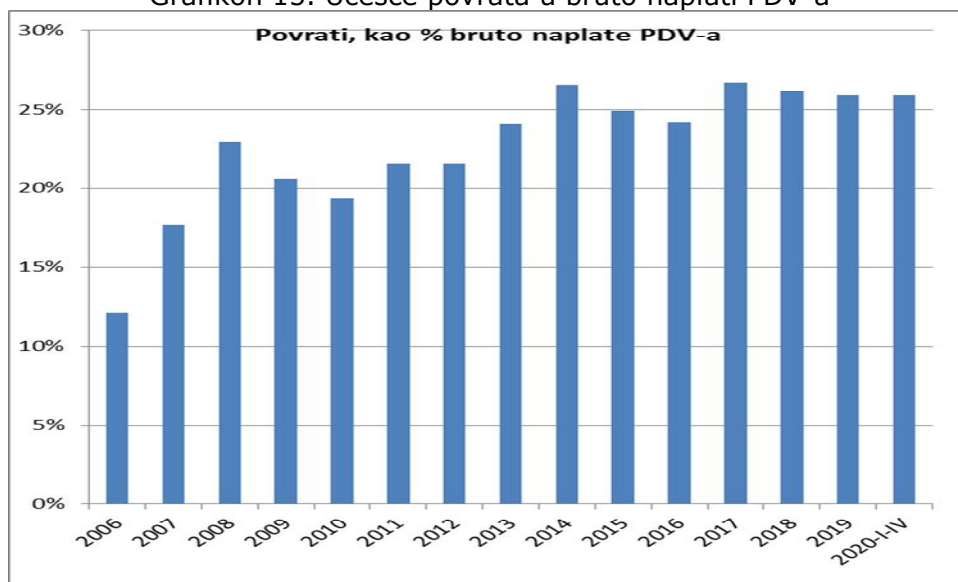
U aprilu 2020. ostvaren je pad povrata PDV-a od 29,9%, kao posljedica smanjenja izvoza, uvoza i investicija. Visoki pad isplata povrata PDV-a pozitivno je djelovao na kumulativ isplaćenih povrata, koji su od početka godine manji za 9,3% (Grafikon 14, „povrati PDV-a, kumulativ“).

Grafikon 14. Trendovi u isplati povrata PDV-a, 2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Grafikon 15. Učešće povrata u bruto naplati PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

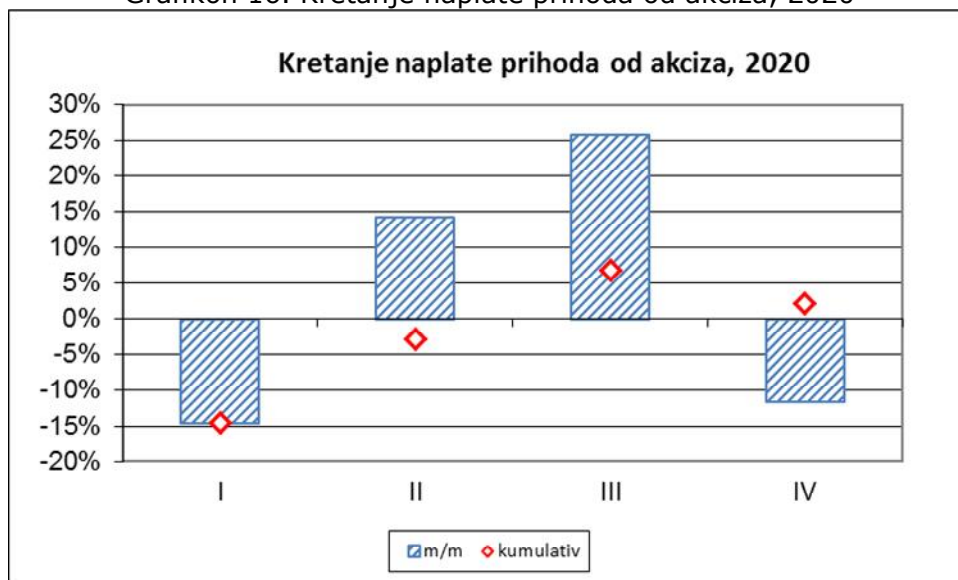
Analiza strukture povrata pokazala je pad isplata povrata obveznicima od 12,8%, ili nominalno 55,4 mil KM u prethodna četiri mjeseca. Radi se o najnižem nivou isplata povrata u posljednje tri godine. Kod povrata međunarodnim organizacijama i projektima nastavljen je trend rasta iz prethodnih mjeseci, te je na nivou četiri mjeseca zabilježen rast od 39,7% ili nominalno 12,4 mil KM.

I pored pada bruto PDV-a uporedo padaju i povrati. Indikator udjela povrata u bruto naplati PDV-a iznosi 25,8%, što je skoro identično prosječnom udjelu isplaćenih povrata u bruto naplati PDV-a u 2019. godini, a niže u odnosu na godišnje prosjeke u 2014, 2017 i 2018. (Grafikon 15).

Akcize

Naplata akciza u prva tri mjeseca imala je rastući trend, sa velikim rasponom mjesečnih stopa rasta. U martu je zabilježena visoka stopa rasta od 25,8%, što je kumulativnu stopu rasta povećalo na visokih 6,8%, iznad svih projekcija realne potrošnje. Međutim, april je donio pad od 11,3%, što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na 2,3% (Grafikon 16).

Grafikon 16. Kretanje naplate prihoda od akciza, 2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

U aprilu je zabilježen rast akciza na duhan i akciza na alkohol i alkoholna pića, dok je u naplati ostalih akciznih proizvoda ostvaren pad prihoda.

Prihodi od akciza na duhanske prerađevine su u aprilu zabilježili rast od 8,4%, čime je nastavljen pozitivan trend rasta od mjeseca februara (Grafikon 17). Rast naplate akciza u aprilu je bio dostatan da se zadrži kumulativna stopa rasta na nivou iz prvog kvartala 2020. S obzirom na okolnosti iznenađuje rast prihoda od akciza na duhan, tim više što se akcize uplaćuju na JR UIO unaprijed, prije samog prometa i potrošnje. Budući da se radi o nekolicini velikih svjetskih duhanskih kompanija moglo bi se zaključiti da očekuju rast potrošnje cigareta i duhana i u vrijeme pandemije.

I pored rasta prihoda od akciza u aprilu broj akciznih markica (tj. paklica cigareta) je bio manji za 1,9%. U cjelini, na nivou četiri mjeseca od strane duhanskih kompanija preuzeto je 5,8%

više akciznih markica za cigarete nego u istom periodu 2019, iako su maloprodajne cijene cigareta povećane početkom godine (Grafikon 18).

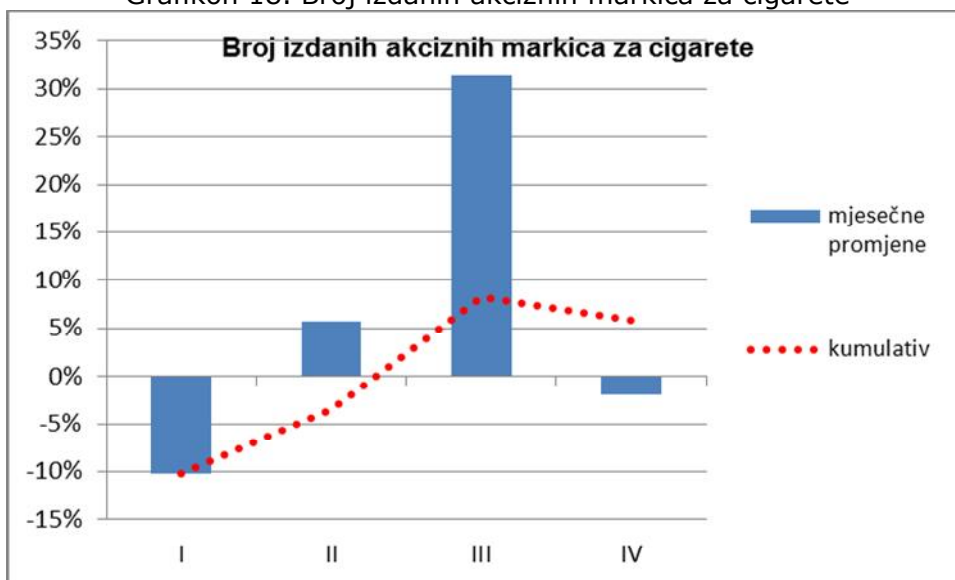
Na kraju, indikativno je da rast prihoda od akciza na cigarete u aprilu u cijelosti dolazi od naplate na uvezene cigarete. **Prvi put od uspostave evidencija akciznih markica, u skladu sa zahtjevima novog Zakona o akcizama 2009. godine, desilo se da nije preuzeta niti jedna akcizna markica za domaće cigarete.** To ukazuje na zaključak da se ne planira domaća proizvodnja cigareta, barem ne u narednom periodu. Ostaje pitanje da li je ta poslovna odluka samo uvod u potpuno gašenje domaće duhanske industrije u Sarajevu ili je privremena zbog otežanog poslovanja u BiH zbog koronavirusa.

Grafikon 17. Trendovi u naplati akciza na duhan, 2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

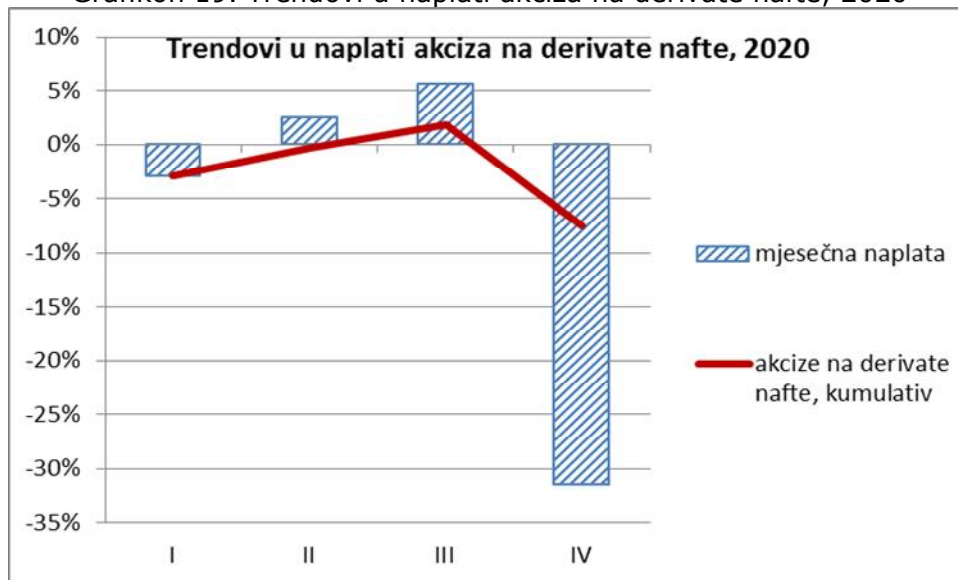
Grafikon 18. Broj izdanih akciznih markica za cigarete

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

U aprilu 2020. je zabilježen veliki pad u naplati prihoda od akciza na derivate nafte, čak 31,5%. Pad je očekivan s obzirom na sve restrikcije koje su bile na snazi u BiH u vezi sa kretanjem građana, zatvaranja granica i otežanog uvoza, izvoza, domaćeg transporta i poslovanja kompanija u cjelini. Veliki pad prihoda od akciza u aprilu anulirao je rast ostvaren na nivou prvog kvartala te u konačnici na nivou četiri mjeseca donio pad od 7,5%. (Grafikon 19, linija kumulativ).

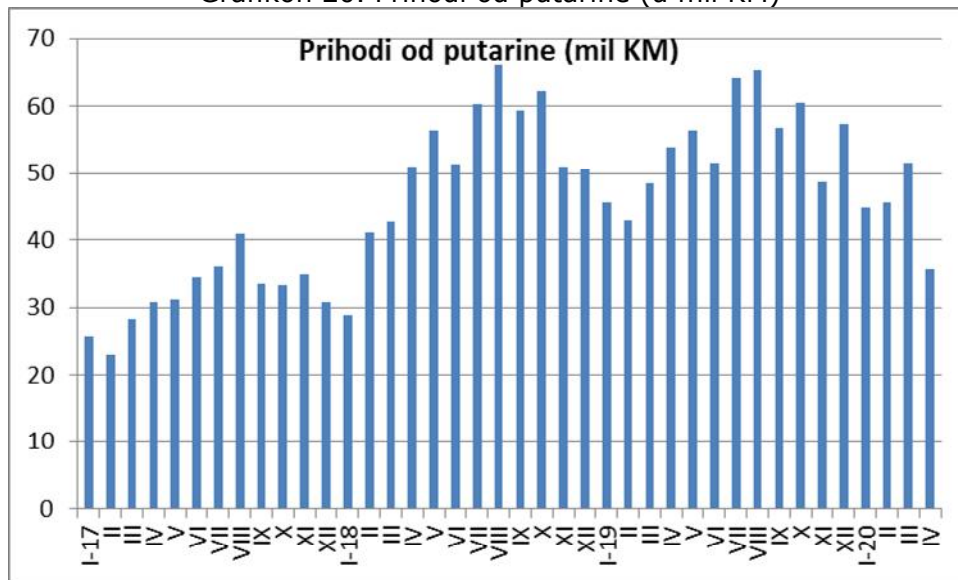
Grafikon 19. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte, 2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Prihodi od putarine zabilježili su pad u naplati u aprilu od 33,4% (Grafikon 20), a na nivou četiri mjeseca kumulativni pad iznosi 6,9%.

Grafikon 20. Prihodi od putarine (u mil KM)

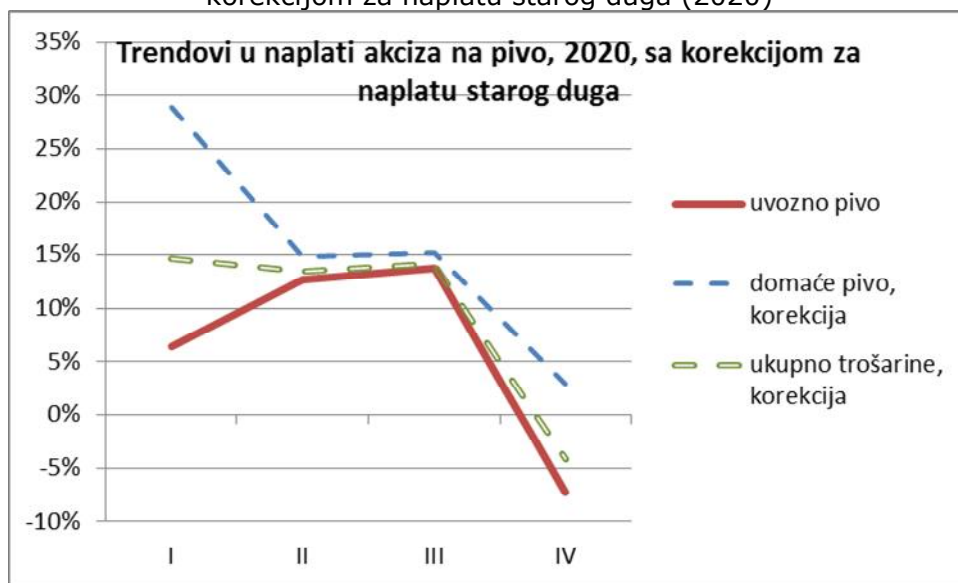

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

U aprilu je nastavljen trend rasta prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, odnosno trend pada prihoda od akciza na bezalkoholna pića.

Nakon dva mjeseca pozitivnog rasta u aprilu je zabilježen visok pad naplate akciza na pivo od 41,9%, što je kumulativnu ukupnu naplatu akciza na pivo pomjerilo u negativnu zonu rasta. Ipak, treba imati u vidu da je statistička osnovica za poređenje iz 2019. viša za iznos naplaćenih starih dugova po osnovu akciza na pivo. Nakon isključivanja naplate starog duga pad naplate akciza na pivo za četiri mjeseca 2020. iznosi 4,2% (Grafikon 21, "ukupno, korekcija"), dok je kumulativna naplata akciza na domaća piva u pozitivnoj zoni rasta od 3% (Grafikon 21, "domaće pivo, korekcija").

Grafikon 21. Trendovi u naplati akciza na pivo sa korekcijom za naplatu starog duga (2020)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2020-2023

Projekcije prihoda za period 2020-2023 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Projekcije prihoda od indirektnih poreza u mil KM (2020-2023), juni 2020

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM					Projektovana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija				2020	2021	2022	2023
		2019	2020	2021	2022				
PDV	4.022,4	3.849,6	3.978,8	4.125,7	4.285,0	-4,3%	3,4%	3,7%	3,9%
Akcize	1.533,3	1.493,6	1.548,7	1.599,0	1.651,7	-2,6%	3,7%	3,2%	3,3%
Carine	300,6	273,7	289,6	309,6	334,6	-9,0%	5,8%	6,9%	8,1%
Putarina	650,2	614,4	650,2	670,3	692,3	-5,5%	5,8%	3,1%	3,3%
Ostalo	35,3	26,5	27,8	29,1	30,6	-24,8%	4,7%	4,9%	5,0%
UKUPNO	6.541,8	6.257,9	6.495,2	6.733,6	6.994,2	-4,3%	3,8%	3,7%	3,9%
Namjenska putarina *)	-406,2	-384,0	-406,4	-418,9	-432,7	-5,5%	5,8%	3,1%	3,3%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	6.135,6	5.873,8	6.088,8	6.314,7	6.561,5	-4,3%	3,7%	3,7%	3,9%

Napomene:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

**) Iznos raspoređene namjenske putarine u 2019. godini prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na Jedinostveni račun i raspodjeli prihoda⁹ ne odgovara u potpunosti iznosu prikupljene namjenske putarine prikazane u Tabeli 3 (406,2 mil KM) zbog primjene novog modela raspodjele prikupljene namjenske putarine od 1.2.2018. prema kojem se raspodjela ne vrši na dnevnoj bazi, nego naknadno, po završetku mjeseca za prethodni mjesec na temelju preliminarnog/konačnog izvještaja UIO o naplaćenim prihodima po vrstama. Raspodjela namjenske putarine od 0,10 KM/litar derivata po starom modelu dnevne raspodjele okončana je 31.1.2018., a raspodjela namjenske putarine od 0,25 KM/litar derivata entitetima i Brčko Distriktu prema novom modelu započela je tek u martu 2018. godine.

Tabela 4. Projekcije prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a (2020-2023), juni 2020

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
		2019	2020	2021	2022
PDV	11,4%	11,2%	11,1%	11,0%	10,9%
Akcize	4,3%	4,4%	4,3%	4,3%	4,2%
Carine	0,9%	0,8%	0,8%	0,8%	0,9%
Putarina	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	18,5%	18,3%	18,2%	18,0%	17,8%
Namjenska putarina	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	17,3%	17,1%	17,1%	16,9%	16,7%

Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2020-2023, maj 2020), BDP po rashodnom pristupu

⁹ Službeni glasnik BiH br. 91/17

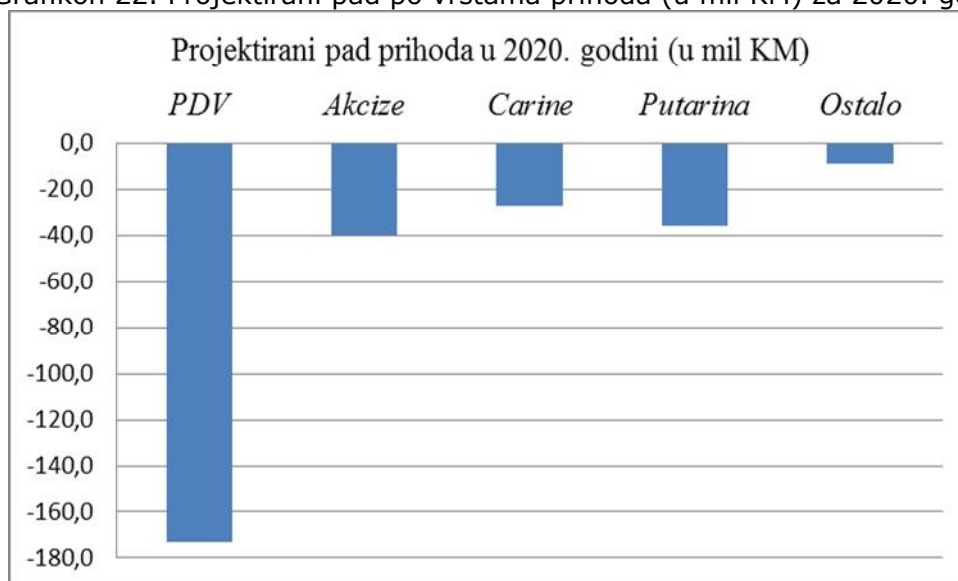
2.1. Projekcije za 2020. godinu

U prvom kvartalu 2020. neto naplata prihoda od indirektnih poreza je bila veća za 64,6 mil KM od naplate u prvom kvartalu 2019, odnosno za 4,4%. Ostvarena stopa rasta u prvom kvartalu je čak za 1,4 p.p. veća od projektirane stope godišnjeg rasta za 2020. godinu u projekcijama OMA iz oktobra 2019. S obzirom na trenutnu situaciju uzrokovanu pandemijom virusa korona, a na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, maj 2020), možemo biti sigurni da se pozitivni trendovi naplate iz prvog kvartala neće nastaviti u ostatku godine. Već u aprilu je neto naplata prihoda pala za 119,5 mil KM ili za 22,2% u odnosu na april 2019. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil KM u odnosu na naplatu u istom periodu 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici neto naplata indirektnih poreza manja za 55,0 mil KM, odnosno za 2,7%.

Na osnovu raspoloživih podataka o naplati prihoda i bazne pretpostavke DEP-ovih projekcija da će kriza biti prevaziđena u drugoj polovini godine, možemo očekivati veliki pad prihoda u drugom kvartalu 2020., te postepeni oporavak naplate u drugom polugodištu.

Projektirani iznos neto naplate prihoda od indirektnih poreza za 2020. godinu iznosi 6.257,9 mil KM što je za 4,3% manje nego u 2019. godini. Projektirani pad prihoda u apsolutnom iznosu iznosi 284,0 mil KM. Grafikon 22. prikazuje učešće pojedinih vrsta prihoda u projektiranom apsolutnom padu u ukupnih prihoda (u mil KM).

Grafikon 22. Projektirani pad po vrstama prihoda (u mil KM) za 2020. god

Izvor: Projekcije OMA, juni 2020.

2.1.1. PDV

Na osnovu podataka o naplati prihoda za prva četiri mjeseca, projektiranih negativnih efekata krize uzrokovane pandemijom virusa korona i projekcija kretanja potrošnje, uvoza, i izvoza u 2020. godini, očekuje se naplata prihoda od PDV-a u iznosu od 3.849,6 mil KM, što je za 4,3% ispod naplate u prethodnoj godini. Projektirana stopa pada PDV-a je veća od projektirane stope pada privatne potrošnje. Ovo je u skladu sa dugogodišnjim podacima o elastičnosti PDV prihoda u odnosu na privatnu potrošnju u BiH, te nalazom Studije MMF-a koja pokazuje da su

promjene u naplati poreza više izražene nego promjene odgovarajuće osnovice iz nacionalnih računa.¹⁰

2.1.2. Akcize i putarina

Projektirani iznos ukupnih prihoda od akciza u 2020. godini iznosi 1.493,6 mil KM, što je za 39,8 mil KM ili 2,6% manje od ostvarenja u 2019.

Prihodi od akciza na derivate nafte i putarina

Prethodne dvije godine obilježile su snažne promjene na tržištu derivata nafte zbog efekata izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine (u primjeni od 1.2.2018.g.)¹¹. U navedenom periodu je došlo do značajnih promjena u strukturi osnovice akciza¹² na derivate nafte. Učešće lož ulja u osnovici se, značajno smanjilo, sa 5,0% u 2017. na 3,4% u 2019. godini. Učešće kerozina, kao komponente sa nanižom zbirnom stopom oporezivanja akcizom i putarinom, se povećalo sa 1,4% na 2,1%.¹³ Uprkos nižoj stopi akcize (0,3 KM/l), visoko učešće dizela u osnovici uz stabilne stope rasta potošnje, dovelo je do toga da je ova vrsta derivata generirala najveći iznos rasta prihoda od akciza na derivate u periodu 2017-2019. Komponenta potrošnje bezolovnog benzina (kao i njegovo učešće u osnovici za akcize) se smanjila, te je imala negativan uticaj na stopu rasta prihoda u navedenom periodu. Ukupna osnovica za akcize, odnosno količina oporezovanih derivata porasla je za svega 1,5% u navedenom periodu. Navedena stopa je dosta ispod procijenjene dvogodišnje stope rasta realnog BDP-a i potrošnje a razloge možemo tražiti u rastu cijena derivata u posmatranom periodu.¹⁴

Što se tiče prihoda od putarine, slika je dosta drugačija. U 2019. godini je naplaćeno čak 70,1% više prihoda nego u 2017. godini. Radi se o mutiplikovanom efektu rasta stope oporezivanja od 60% i osnovice za oporezivanje od 6,3% u navedenom periodu.¹⁵ Promjene u strukturi osnovice, što se tiče komponenti koje su bile uključene u 2017., nisu imale uticaja na efekte kao u slučaju akciza, s obzirom na jedinstvenu stopu oporezivanja derivata putarinom. Izuzetak je proširenje osnovice na biogoriva i tečni naftni plin za pogon motornih vozila, koje je donijelo dodatne prihode.

Pandemija virusa korona donijela je dalje turbulencije na tržište derivata nafte. Karantini i izolacije, smanjenje poslovnih i privatnih putovanja, zabrane okupljanja, međugradskog prevoza i kretanja zbog policijskog sata dovelo je do gubitka prihoda od akciza u periodu u kojem se provode restrikcije. Potrošnja osnovnih životnih namirnica je rigidna nadole, dok se za potrošnju brojnih drugih dobara (npr. namještaj) pretpostavlja da će se dijelom nadoknaditi

¹⁰ Sancak, Velloso and Xing, „Tax Revenue Response to Business Cycle“, IMF Working Paper, 2010

¹¹ Izmjene politike akciza na derivate nafte i putarine iz 2017. godine odnosile su se na: povećanje stope akcize na lož ulje sa 0,30 na 0,45 KM/l; uvođenje akcize na biogoriva i biotečnosti (0,30 KM/l); rast stope namjenske putarine sa 0,10 na 0,25 KM/l (uz razdvajanje stopa i sredstava prema namjeni za autoputeve i druge puteve); te promjene obuhvata osnovice za putarinu u smislu uključivanja u osnovicu biogoriva i biotečnosti, te tečnog naftnog plina za pogon motornih vozila („Službeni glasnik BiH“ 91/17)

¹² Pojam „osnovica“ podrazumijeva količine izračunate od strane OMA. Za akcize uključuje količinu uvezenih derivata nafte i biogoriva i količinu domaćih derivata i biogoriva stavljenih u promet. Količine iz akciznih prijava uzete sa vremenskim pomakom $m-1$, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o nastanku obaveze i plaćanju akcize.

¹³ Treba imati u vidu da ove dvije kategorije derivata nisu mogle imati značajniji uticaj na kretanje ukupne osnovice i prihoda, s obzirom na njihov nizak ponder u osnovici.

¹⁴ U 2019. godini je naplaćeno 2,7% više neto prihoda od akciza na derivate nafte nego u 2017. godini (korigovani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od akciza preko potraživanja po osnovu PDV-a).

¹⁵ Razlozi višeg rasta osnovice nego u slučaju akciza su: (1) smanjenje potrošnje lož ulja, što je i bio jedan od ciljeva izmjena Zakona, kroz smanjenje zloupotreba u korištenju lož ulja kao pogonskog goriva; (2) proširenje osnovice za putarinu na tečni naftni plin, koji nije bio uključen u osnovicu za putarinu u 2017. godini; (3) pad realizacije oslobođenog dizel goriva koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica u navedenom periodu.

u periodu nakon popuštanja mjera. Sa druge strane, značajan dio potrošnje derivata nafte u periodu provođenja mjera zaštite biće trajno izgubljen i nenadoknadiv.

Pad cijena nafte bi u narednom periodu trebao stimulativno djelovati na potrošnju. U dokumentu „Makroekonomske projekcije za 2020-2023“, (DEP, maj 2020) se pominju projekcije Evropske komisije¹⁶ i MMF-a¹⁷ prema kojima se očekuju znatno niže cijene sirove nafte u 2020. i 2021. godini u odnosu na 2019. godinu.

Tabela 5. Projekcije cijena sirove nafte, \$/barell (EK i MMF)

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Evropska komisija (maj 2020)	64,1	38,4	40,2	n/a	n/a
MMF (april 2020)	61,4	35,6	37,9	n/a	n/a

Izvor: EK i MMF, preuzeto iz „Makroekonomske projekcije 2020-2023“, (DEP, maj 2020)

Polazeći od svega navedenog, a uzimajući u obzir projekcije realnih kretanja makroekonomskih pokazatelja, u 2020. se očekuje pad bruto prihoda od akciza na derivate nafte i putarine od 5,3% i 5,5%, respektivno u odnosu na bruto naplatu u 2019. godini.

Prihodi od akciza na duhan

Naplata prihoda od akciza na duhanske prerađevine u osnovi zavisi od poslovnih politika tri velike svjetske kompanije iz duhanske industrije, odnosno od njihovih procjena faktora rasta tržišta i uticaja eksternih faktora i rizika. S obzirom da se akcize na duhanske prerađevine plaćaju po preuzimanju akciznih markica, odnosno mjesec do mjesec i po prije uvoza cigareta, naplata prihoda od akciza u slučaju duhanskih prerađevina ne pokazuje aktuelnu potrošnju krajnjih kupaca, već očekivani promet kojeg projektuju duhanske kompanije za budući period. Visok rast naplate prihoda od akciza, koji je ostvaren u februaru 2020. godine, bio je očekivan s obzirom na činjenicu da su kompanije krajem 2019. preuzele velike količine markica, što je bilo dostatno za potrošnju u početnom dijelu 2020., ali rast naplate u martu 37,1% mogao se dvojako tumačiti. Ili duhanske kompanije nisu očekivale veći pad prometa u drugom kvartalu, iako se već pojavila epidemija u Evropi, a potom u BiH¹⁸, ili su, svjesne problema kod uvoza, htjele povećati zalihe duhanskih prerađevina, pri tome trpeći finansijske štete zbog plaćanja akciza prije planiranih rokova. U aprilu je došlo do blagog smanjenja broja izdatih akciznih markica od 2%, što ukazuje na optimistična predviđanja duhanske industrije u vezi sa popuštanjem restriktivnih mjera i otvaranjem granica BiH. Otvaranje granica BiH 1. juna 2020 predstavlja pozitivan pomak u smislu povećanja potrošnje nerezidenata, dijaspora i građana BiH koji su privremeno na radu izvan zemlje, na prvom mjestu. Drugi faktor oporavka naplate prihoda od akciza na duhanske prerađevine je brzina oporavka ekonomije, odnosno efikasnost mjera koje donose entitetske vlade, koje su primarno usmjerene na očuvanje radnih mjesta i zaposlenosti. Zbog pada dohotka i zaposlenosti moguć je rast segmenta rezanog duhana na račun smanjenja potrošnje cigareta, što umanjuje naplatu akciza budući da je duhan manje oporezovan u odnosu na cigarete.

U takvim okolnostima procjene u vezi sa rastom tržišta cigareta u narednim kvartalima nisu optimistične, ali očekuje se da će rast prihoda od akciza od 9% u prvom kvartalu u najvećoj mjeri sanirati negativne trendove u ostatku godine. U slučaju okončanja epidemije do jeseni izvjesno je da se može očekivati rast u četvrtom kvartalu ukoliko se normalizira situacija na granicama BiH i omogući nesmetan dolazak dijaspora, turista i ostalih nerezidenata. Pretpostavka je da kompanije neće povećavati maloprodajne cijene cigareta u ovako turbulentnim vremenima po poslovanje, punim neizvjesnosti u pogledu toka epidemije, tim

¹⁶ European Commission, European Economic Forecast, Spring 2020, Institutional Paper 125, May 2020

¹⁷ IMF, World Economic Outlook, April 2020

¹⁸ Prvi slučaj koronavirusa u BiH je potvrđen 5.3.2020.

više što je posljednjim povećanjem na početku 2020. prosječna ponderirana cijena cigareta povećana za 5% u odnosu na 2019. Polazeći od navedenih pretpostavki u 2020. se očekuje slab pad prihoda od 0,6% u odnosu na naplatu u 2019.

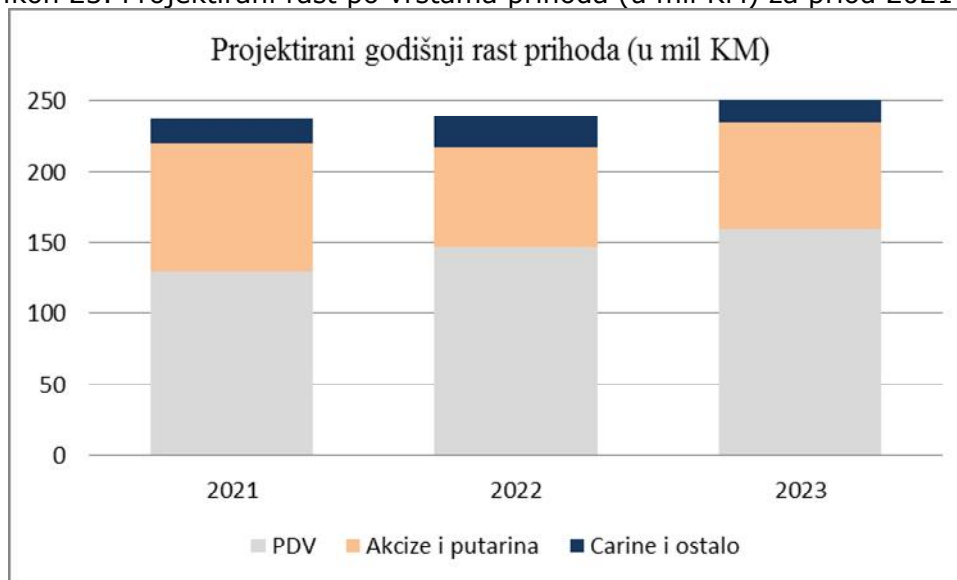
2.1.3. Carine

Projektirani iznos neto prihoda od carina u 2020. godini iznosi 273,7 mil KM što je za 9% ispod ostvarenja u 2019. Projekcije uzimaju obzir trendove kretanja uvoza i carina u prva četiri mjeseca 2020. g. i prethodnim godinama, te projekcije kretanja uvoza (DEP).

2.2. Projekcije za period 2021-2023

Projektirane stope rasta prihoda za 2021., 2022., i 2023. godinu iznose 3,8%, 3,7% i 3,9%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2020. godinu. Kao i u slučaju 2020., godine projekcije su izrađene na gotovinskoj osnovi. Pretpostavljeno je da neće biti kompenzacija obaveza za akcize i putarinu i potraživanja po osnovu PDV-a. Ukoliko ih eventualno bude to se može odraziti na odstupanja naplate od projekcija po vrstama prihoda, a ne na ukupnu naplatu indirektnih poreza. U Grafikonu 23. je prikazan projektirani godišnji rast prihoda po vrstama.

Grafikon 23. Projektirani rast po vrstama prihoda (u mil KM) za priod 2021-2023

Izvor: Projekcije OMA, juni 2020.

Najveći generator suficita prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu sa projekcijama kretanja potrošnje. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generišu preko 54% apsolutnog godišnjeg projektiranog rasta prihoda.

Prihodi od putarine ne doprinose značajno projektiranom apsolutnom rastu prihoda u periodu 2021-2023. godine, zbog iscrpljivanja efekata rasta poreznih stopa. U 2021. godini je planirana najveća stopa rasta putarine u ovom periodu, zbog niže osnovice u 2020. godine,

radi trajno izgubljene potrošnje u drugom kvartalu zbog ograničavanja putovanja u vrijeme provođenja mjera kontrolisanja širenja virusa korona.¹⁹

Projekcije akciza (izuzev dijela akciza na duhan koje se naplaćuju ad valorem) i putarine bazirane su na projekcijama realnih stopa rasta odgovarajućih projekcija makroekonomskih pokazatelja, što je, još jedan od razloga, pored pada udjela potrošnje u BDP, trenda pada projektiranih iznosa prihoda u BDP-u (vid. Tabela 4).

Okončanjem epidemije koronavirusa i normalizacijom stanja na granicama i unutar BiH može se očekivati stabilizacija tržišta duhanskih prerađevina, naročito u pogledu potrošnje nerezidenata, pa potom i oporavak. Ostvarenje navedenih prognoza zavisi od oporavka ekonomije, rasta zaposlenosti i dohotka, koji bi mogao uticati da se pušači koji su tokom epidemije prešli na rezani duhan ponovno vrate na potrošnju cigareta. U takvim okolnostima realno je očekivati prvo stagnaciju, a potom i opadanje tržišta rezanog duhana. S obzirom da je prijeko potrebno stabilizirati tržište očekuje se zadržavanje cijena cigareta u prosjeku. Moguće je da će zbog pozicioniranja na tržištu biti promjena cijena pojedinih brendova, pogotovo imajući u vidu potpunu neizvjesnost u vezi budućnosti domaće proizvodnje cigareta. Očekuje se da će vrijednost tržišta cigareta pratiti rast potrošnje, što bi uz zadržavanje maloprodajnih cijena na nivou iz 2020. moglo rezultirati rastom potrošnje cigareta. U navedenim okolnostima u 2021. je moguće očekivati rast prihoda od akciza na duhan od 2,8%, dok se u 2022. i 2023. godini očekuju stope rasta od 3,5% i 3,6%, respektivno. Osim makroekonomskih trendova i rasta dohotka važan faktor ostvarenja prognoziranog rasta naplate prihoda od akciza i dalje je efikasnost mjera za borbu protiv crnog tržišta.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

DEP-ov dokument „Makroekonomske projekcije 2020-2022“ iz septembra 2019. predviđao je nominalni rast BDP-a od 4,4% za 2020. godinu, te stope rasta od 5,0% i 5,1% za 2021. i 2020. godinu.

Nakon uključivanja procjena efekata epidemije korona virusa, u DEP-ovom dokumentu „Makroekonomske projekcije 2020-2023“ iz aprila 2020. projektirane stope rasta BDP-a su iz visokih i stabilnih (projektiranih u 2019. godini) prebačene u negativnu zonu (vidi Grafikon 1-3 u dijelu 1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja). U dokumentu je navedeno da su prognoze izrađene u trenutku kada je bio nedostupan dio statističkih podataka za mart, mjesec u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. Takođe je navedeno da u su vrijeme pripreme njihovog izvještaja brojne međunarodno referentne institucije (MMF, Svjetska Banka, EK) na sedmičnoj bazi vršile revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu, zbog neizvjesnosti oko dužine trajanja i kvantifikacije posljedica pandemije virusa korona.

DEP je 1.6.2020. dostavio OMA-i revidirane projekcije makroekonomskih pokazatelja (DEP, maj 2020) prema kojima se predviđa dvostruko veći nominalni pad BDP-a u 2020. godini, nego što je bilo predviđeno njihovim projekcijama iz aprila (Grafikoni 1-3).²⁰ Najviše su revidirane projekcije pada privatne potrošnje (Grafikon 2)²¹, koje imaju značajan uticaj na projekcije prihoda od indirektnih poreza.

¹⁹ Direkcija za ekonomsko planiranje ne dostavlja procjene potrošnje po kategorijama. Na osnovu raspoloživih podataka o naplati indirektnih poreza po vrstama, procjena OMA-e je da će pad potrošnje derivata u 2020. godini biti veći od pada ukupne potrošnje, te da će, zbog niže osnovice, rast potrošnje derivata u 2021. godini biti veći od rasta ukupne potrošnje.

²⁰ Projekcije iz maja predviđaju nominalni pad BDP-a 3,1%, dok je u projekcijama iz aprila bio predviđen pad od 1,5%.

²¹ Projekcije DEP-a iz maja predviđaju dvostruko veći nominalni pad privatne potrošnje u odnosu na projekcije DEP-a iz aprila 2020.

Razlike projekcija indirektnih poreza iz juna 2020. u odnosu na projekcije iz aprila 2020. i oktobra 2019. godine proizilaze iz promjene trendova naplate pojedinih vrsta prihoda i promjena u projekcijama makroekonomskih pokazatelja (Grafikoni 1-3) a predstavljene su u tabelama 6. i 7 u nastavku dokumenta (dijelovi 3.1. i 3.2.).

3.1. Razlike projekcija indir. poreza u odnosu na projekcije iz oktobra 2019. g.

U Tabeli 6. predstavljene su razlike projekcija indirektnih poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije OMA iz oktobra 2019. godine.

Tabela 6. Razlike projekcija indir. poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije iz oktobra 2019.

	u mil KM				u % BDP-a *)			
	2019**	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
PDV	19,7	-282,6	-291,9	-302,0	0,1%	-0,8%	-0,8%	-0,8%
Akcize	12,1	-60,9	-45,7	-40,8	0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Carine	-0,9	-48,3	-57,6	-67,4	0,0%	-0,1%	-0,2%	-0,2%
Putarina	-7,1	-55,3	-32,9	-27,2	0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Ostalo	5,4	-3,8	-2,9	-2,0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	29,2	-450,8	-431,0	-439,4	0,1%	-1,3%	-1,2%	-1,2%

*) Projekcija BDP, DEP, maj 2020

***) Podaci za 2019. godinu predstavljaju izvršenje prihoda

3.1.1. Razlike izvršenja prihoda u 2019. godini i projekcija iz oktobra 2019.

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2019. godini bila je za 29,2 mil KM viša od revidiranih projekcija iz oktobra 2019. godine (Tabela 6). Neto prihodi od PDV-a su premašeni za 19,7 mil KM, dok su prihodi od akciza premašeni za 12,1 mil KM. Prihodi od carina i putarine su ostvareni za 0,9 mil KM i 7,1 mil KM ispod projekcija iz oktobra, respektivno. Pozitivna razlika od 5,4 mil KM se odnosi na ostale prihode (ostali i neusklađeni prihodi na JR UIO).

U decembru 2019. je zabilježen neočekivano visok rast neto prihoda od PDV-a (11,5%) kao rezultat snažnog rasta bruto prihoda od 8,6% i niskog rasta povrata PDV-a po stopi od 1,4%.

Jedna od pretpostavki revidiranih projekcija iz oktobra 2019. g. bila je zadržavanje cijena cigareta u 2020. godini, nakon okončanja procesa harmonizacije akciznog opterećenja cigareta sa minimalnom akcizom EU u 2019. godini, na nivou iz 2019. Međutim, najava povećanja maloprodajnih cijena od 1.1.2020. bila je okidač za gomilanje zaliha cigareta kod distributera pred kraj godine u očekivanju povećanja potrošnje. Budući da se akcize na cigarete plaćaju ex-ante, prije potrošnje, efekti najave maloprodajnih cijena u 2020. su se prelili iz 2020. u 2019. godinu.

Stoga se može zaključiti da su glavni razlozi većeg rasta prihoda od indirektnih poreza u odnosu na oktobarske projekcije bili snažan rast naplate neto PDV-a i akciza na duhanske prerađevine (čak 46%) u decembru 2019. godine.

3.1.2. Razlike projekcija za period 2020-2022 u odnosu na projekcije iz oktobra 2019.

U odnosu na projekcije iz oktobra prošle godine, razlike projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2020., 2021. i 2022. godinu iznose -450,8 mil KM, -431,0 mil KM i -439,4 mil KM, respektivno. Razlike su nastale zbog ogromnih korekcija na projekcijama makroekonomskih

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba

Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba 24

pokazatelja (DEP, maj 2020 u odnosu na septembar 2019) za 2020. godinu, zbog uključivanja procjena efekata epidemije korona virusa (Grafikoni 1-3). Budući da je 2020. godina bazna za izradu projekcija za naredne godine, to objašnjava značajne razlike u odnosu na oktobarske projekcije i u periodu 2021-2022.

3.2. Razlike projekcija indirektnih poreza u odnosu na projekcije iz aprila 2020.

U Tabeli 7. predstavljene su razlike projekcija indirektnih poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije OMA iz aprila 2020. godine.

Tabela 7. Razlike projekcija indir. poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije iz aprila 2020. g.

	u mil KM				u % BDP-a *)			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
PDV	-95,3	-87,7	-83,6	-78,1	-0,3%	-0,2%	-0,2%	-0,2%
Akcize	-21,9	-15,8	-13,1	-10,0	-0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Carine	-19,4	-18,2	-19,5	-21,0	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Putarina	-14,5	-2,7	-1,5	0,4	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ostalo	-5,2	-4,3	-3,3	-2,2	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	-156,4	-128,7	-121,0	-111,1	-0,5%	-0,4%	-0,3%	-0,3%

*) Projekcija BDP, DEP, maj 2020

U odnosu na projekcije iz aprila ove godine, razlike projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2020., 2021., 2022. i 2023. godinu iznose -156,4 mil KM, -128,7 mil KM, -121,0 mil KM i -111,1 mil KM, respektivno. Razlike su nastale zbog korekcija na projekcijama makroekonomskih pokazatelja (DEP) u odnosu na one korištene u aprilu (Grafikoni 1-3), te na osnovu naknadno raspoloživih podataka o naplati prihoda u aprilu, u kojem su bili manifestovani prvi veći efekti virusa korona na ekonomiju BiH.

4. Rizici

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za 2020. i naredni trogodišnji period izrađene su u trenutku kada nisu bili dostupni podaci o naplati prihoda po vrstama na JR UIO za maj, mjesec u kojem su ispoljeni značajni efekti krize uzrokovane pandemijom korona virusa. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, na kojima su zasnovane projekcije prihoda, su takođe izrađene u trenutku kada dio statističkih podataka nije bio dostupan za mart, mjesec u kojima je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. **S obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije) da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku, ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.**

S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u razdoblju 2020-2023 je podložno sljedećim rizicima:

- Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. U DEP-u navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasifikovati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i uticajniji na kretanje ekonomskog rasta u BiH. Epidemija virusa Covid-2019 je primarni rizik za realizaciju DEP-ovih projekcija. Pretpostavka projekcija za

2020. i srednjoročni vremenski period je da će kriza imati najveći uticaj u prvom polugodištu 2020. godine, te da će se negativni uticaji nastaviti do kraja godine, ali u nešto blažem obliku. Eventualno prolongiranje epidemije bi dalje ugrozilo projektirane stope kretanja makroekonomskih pokazatelja. S duge strane, kao prijetnju realizaciji svojih projekcija u DEP-u navode unutrašnje izazove, odnosno unutrašnje rizike u Bosni i Hercegovini (složen sistem donošenja odluka, spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji). Takođe navode da bi eventualno kašnjenje u procesu formiranja vlasti moglo negativno odraziti na planiranu dinamiku izvršenja javnih investicija i ukupni ekonomski rast.

- Slabiji ekonomski oporavak glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava nivo rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od indirektnih poreza u cjelini;
- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Masovan odliv stanovništva može prouzročiti smanjenje oporezive potrošnje koju su nezaposleni građani koji napuštaju BiH finansirali dohocima iz sive ekonomije ili iz doznaka iz inostranstva, kao i potrošnje radno-aktivnih osoba koje napuštaju BiH, čiji će se dohodak zbog seljenja porodica većinom trošiti izvan BiH;
- Pojava eksternih šokova, u vidu rasta cijena nafte i derivata na svjetskom tržištu izvan sadašnjih očekivanja, pogodila bi tržište derivata u BiH i negativno bi se odrazila na potrošnju derivata, a time i na izvršenje projekcija prihoda od akciza na derivate i putarine iz cijene naftnih derivata.